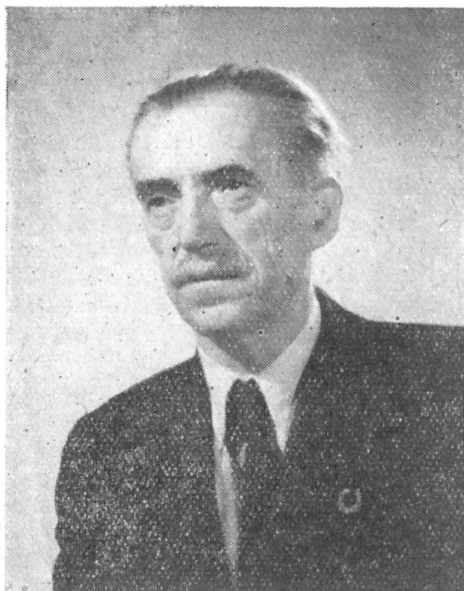

SZABÓ PÁL

HOGYAN AJÁNlja A KÖNYVTÁROS AZ ÍRÓ MŰVEIT

Múlt év tavaszán a hatvanéves Szabó Pál *»Munkák és napok«* című, nagyon szép tanulmányában (CSILLAG, 1953. március) számadást adott élete munkájáról. A tanulmány számtalan, mély gondolata között egyhelyütt ezt olvashatjuk:

»Kultúra... Termelés... Emberség... Jóság... Négy szó mindössze, de erre a négy szóra bizvást ráépülhet az új világ, nem ezer, de százezer év megbírja, nem szakad le alatta. De bekalandozhatod a minden eddig kigondolt s megírt gondolatok óceánjait, lenyúlhatsz a legmélyebb mélybe, felkapaszkodhatsz a legmagasabb magasságba, mást nem találsz e négy szó megvalósítására, csakis a szocializmust.«

Ez az idézet olyan, akár az olvasztóke-mencékén a figyelőablak: elénk tárja Szabó Pálban azt az író-t, aki a szenvedő arcokról le akar törölni minden könnyet, s a szépség örömeivel szeretné beborítani a világot; azt az író-t, aki elébe vág az életnek, a történelemnek, s onnan int vissza: *»Gyerünk emberek«*; és azt az író-t, aki hatvan év sok-sok keserves csalódása után is hívó lélekkel tudja ma világgá kiáltani: *»Milyen szép az ember!...«*

Szabó Pál írói útja yargabetűkkel teli, göröngyös út volt. Közel járt negyvenedik életéhez, s a gyógynövénygyűjtéstől az

ácsmesterségig mindent megpróbált, amikor első regényét, az *»Emberek«*-et megírta. Egyéni, új hang volt ez akkor a magyar irodalomban; Móricz Zsigmond is az igazi tehetségnek kijáró szeretettel üdvözölte a NYUGAT-ban. Nem a témája volt új — hiszen ez időben a parasztról már mások is írtak —, hanem a magyar paraszti élet *belülről* való ábrázolása. És ez mindmáig az ő legnagyobb erénye.

Azután jöttek egymás nyomába lépve a novellák, a regények. Közben politizált, folyóiratot szerkesztett, viaskodott a főváros, a faluja uraival, amíg végre annyi, de annyi buktató után, Budapestről hazatérve szülőfalujába, Biharugrára, megírta a felszabaduláseelőtti életszakaszának legkiválóbb művét: a *»Talpalatnyi föld«*-et, vagy akkori címén a *»Lakodalom-keresztelő-bölcső«*-t. Ez a mű egy írói korszak lezárása, a nagy összegezés, a nagy szintézis. Annak a paraszti világnak a művészi egybemarkolása, amelyet a *»Szakadék«*-ban, az *»Őszi vetés«*-ben és a *»Harangoznak«*-ban bontott ki. Ő maga erről a regényéről a már idézett tanulmányában így ír:

»Negyvenegyben széjjelnéztem még egyszer a tájon, mint ahogy a rendes gazda széjjelnéz az udvaron a közeledő vihar előtt. Nem tehettem mást, még egyszer felmértem életünket, s formába öntöttem, hogy mikor másik oldalára fordul majd a világ: olyanok legyenek azok a betűk, mint a kő.«

Bizvást elmondhatjuk, hogy valóban kövek lettek ennek a műnek a betűi, és ma ott vannak kibontakozó szocialista-realista irodalmunk *alapkövei* között.

A felszabadulás óta Szabó Pál tehetsége egyre áradóbban zúg bele életünkbe. Az *»Emberek«* messzeségéből nézve, olyan írói magaslatra jutott el napjainkban, amilyenre annakidején felfedezője, Móricz Zsigmond nem is gondolhatta. Hogyan ért el idáig? Legvilágosabban Darvas József mutatta meg:

»...hosszú, nehéz, szenvedésekkel teli út után végre hazatalált s mint elküldő osztálya, a szegényparasztság, végre egészen otthon éri magát ebben az országban. Nem történik, nem történhetik itt semmi, amihez ne érezné a közét... Nem írói program az nála, hogy a valóságban

jelentkező újat, a fejlődőt, az előremutatót ábrázolja — hanem emberi és írói öröm, hogy végre ezt ábrázolhatja...» (CSIL-LAG, 1953. május).

Ez a felszabadultság, ez az öröm Szabó Pál lendítő ereje.

Vegyük csak számba, hogy az eltelt kilenc év, milyen hatatlanul termékeny volt az életében. A felelősségteljes és sokszor terhes politikai munka forgatagában a cikkek, riportok, novellák végtelen sora mellett felédhetetlen művek születtek: Kossuth-díjas filmjei: a *»Talpalatnyi föld«*, *»Felszabadult föld«*, szindarabjai: a *»Nyári zápor«*, *»Darázsészek«*; ifjúsági regényei a *»Tavaszi szél«* és *Hajdu Klári«* és két hatalmas regénye, az *»Isten malmai«*, meg a Kossuth-díjas *»Új föld«*, amelyek a *»Talpalatnyi föld«*-del együtt az évezredek sötétségéből előlépő, s új történelmének nekivágó magyar parasztság regénytrilógiáját alkotják. Mások a főhősei ennek a három regénynek, de a *»Talpalatnyi föld«* *Piros Góz Jósikája*, az *»Isten malmai«* *Mezei Jósikája* és az *»Új föld«* *Sárközi Imréje* időn s téren általnyúlva úgy fogják egymás kezét, mint testvér a testvérét, apa a fiát. Ugyanezt elmondhatnánk a női főhősökről is, az azonos nevű szereplőkről nem is beszélve.

A *»Talpalatnyi föld«* a feudál-kapitalizmus kátyúiban vergődő, de a szépségben, emberségben és a bődögabb jövőben mindig hívó parasztságunk regénye. Az *»Isten malmai«*-ban a felszabadulás vihara zúg, és a megújuló magyar falu zsirog, ujjong, rendezgeti házatáját. Az *»Új föld«* pedig már a szocialistává formálódó életünk szárnyalása, a parasztságunk előtt álló végtelen távlatok meghódítása. Ez az a három mű, vagy ha úgy tetszik ez az a regénytrilógia, amelyiket, minden magyar embernek el kell olvasnia, mert csak így ismerheti meg igazán nemzetének, hazájának történelmét, jövőjét, mert csak így teljesebben ki igazán egyéni élete a magyarságban, a szocializmusban.

Ennek a cikknek a szűk kerete nem ad módot arra, hogy Szabó Pál alkotó módszereivel foglalkozzunk (nem is ez a célja), de azért néhány sort mégis áldoznunk kell legegényibb írói jellemvonásának ismertetésére. Már a bevezetőmben megemlítettem, hogy Szabó Pál legnagyobb erénye a paraszti élet belülről való ábrázolása. Ez a belülről való ábrázolásmód igen sajátosan jelentkezik műveiben: nem csupán szociográfikus hitelességet jelent (ezt is), hanem a valóság forrását,

arádását is, nem csupán leírt tényeket, hanem a tényeket szülő érzések, szenvedélyek megelevenítését is.

Hogy éri ezt el Szabó Pál? Erre nem könnyű a válasz, mert hiszen sok fontos részlete van az írói munkának. Van író, akinek a szerkesztés az erős oldala, van, aki meg gazdag nyelvvel ragadja meg az olvasót. Ez az író egyéniségéből adódik. Szabó Pál legjellemzőbb sajátossága az epikáját át- meg átszövő forró líra, s az érzékletes képszerű megelevenítés. Nézzünk erre néhány példát. Az *»Új föld«* második kötetében így írja le a tavaszt:

»A vadvizek még itt-ott megcsillannak a legelőn, a Vagrét gödreiben békák szólnak, vékonyan, vastagon, s néha úgy hallik, mint a hárfa hangja, néha meg csak úgy, mint a fuvola. Gólyák kóroznak, keringenek a magasságban, az Órdomb mögött, a Pap-tanyán böllömbika puffant olyan nagyokat, hogy megrendül bele a levegő. Kanalgém ácsorog a tógazdaság mellett egy száraz faderékon, sas repül át a táj fölött. A szomszéd falut darabonként nyövi fel a földről a délibáb, mint az asszonyok a kendert, s a levegőbe állogatja. Tavasz a tavaszon visszavonhatatlanul.«

Milyen érzékletes ez a leírás, mennyire láttatja és hallatja a táj kitavaszkodását. Elemezzük egy-két mondatát. A vadvizek nem egyszerűen ott vannak a legelőn, hanem *»megcsillannak«*. A békák meg úgy szólnak, mint a *»hárfa«*, néha pedig úgy, akár a *»fuvola«*, — nem egyszerűen brekegnek, vagy kuruttyolnak. Azután ott van a délibáb, amelyet annyiszor, de annyiszor megénekeltek már, többek között Petőfi is, és Szabó Pál mégis tud újszerűen írni róla. Az ő délibábjá nemcsak úgy egyszerűen fordítja fejetetejére a falut, hanem előbb *»felnyövi«* a földről, *»mint az asszonyok a kendert«*.

Nézzünk meg most egy másjelleget leírást. Az *»Új Föld«* első részének utolsó oldalain az alábbi sorokat olvashatjuk:

»Eltűntek a mezsgyék, a barázdák, az összevettetések, egyszínűvé merevül az egész föld. A vetőgépek csövei olyan sima, egyenletes nyomot hagytak rajta, mint a fésű egy szép leány frissen mosott haján.«

»... Fűrés Balázs fűtűül, a vetőgép fátyolozott hangon muzsikál, mint távoli tóban tavasz idején a békák. Ha valamelyik csó kórótövön vagy mezsgye hantján döccen, ilyenkor meg úgy teszen, mintha száz és száz énekesmadár szállna fel énekelve s ujjongva a levegőbe.

Itt már az érzékletes leírás fölül többről is szó van, helyesebben az érzékletes leírás nemcsak magát a tájat, magát a jelenséget hozza közelebb az olvasóhoz, hanem azt az eszmét is, amely olyanná formálta a tájat, a jelenséget, amilyennek azt az író leírta. Hangsúlyozom, nem csupán ennek az eszmének tudomásul vételéről van szó, hanem az olvasó lelkébe való beültetéséről. Ennek első lépése az, hogy a mezsgyéék nélküli egybeszántott földet, a téesz földjét, a frissen mosott, most fésült leány hajához hasonlítja, ez a hasonlat nemcsak nagyon találó, hanem szívmengető villanását is adja az életnek, hiszen mindenkinek van élménye a leányhajról, az asszonyi fésülködésről. Ez az élmény a sorok olvasása után felbukkan a lélek mélyéből és magához kapcsolja az egybeszántott nagy tábla föld leírt képét.

Ugyanakkor rögtön megtölti az egész leírást a maga szubjektív melegségével, tehát felejthetetlenül a lélekbe szívja és közvetlenné teszi. A második lépés pedig az, hogy a vetőgép nem csörög-zörög, hanem »muzsikál« néha meg valósággal énekel, mint ujjongva égnekröppendő »száz és száz énekesmadár«. Ime így bomlik ki az író lelkében a modern gép hangjából új életünk szárnyaló himnusza, s így válik az olvasóban a leírt szó élménnyé.

Ez az írói módszer adja meg Szabó Pál műveinek egyéni arculatát, ez különbözteti meg minden más írótól, s ez az a képessége, amellyel páratlanul áll a magyar prózairodalomban. És nyugodtan hozzátehetjük, ezért szeretik annyira az olvasók, nemcsak Magyarországon, hanem szerte a világon.

FÁBIÁN ZOLTÁN

Olvassanak-e a gyenge tanulók?

VITAZÁRÓ CIKK

Folyóiratunk decemberi száma azzal a kérdéssel foglalkozott: *helyes-e eltiltani az olvasástól a gyenge tanulókat*. A kérdés megvitatása időszerűnek látszott. A szerkesztőséghez intézett levelekből arra lehetett következtetni, a nevelők között még számosan vannak, akik a rossz tanulót azzal büntetik, hogy eltiltják őket a könyvtár használatától. Cikünkben rámutattunk arra, hogy mennyire összeegyeztethetetlen eljárás ez a szocialista nevelés elveivel és gyakorlatával. Nem frázis, hanem igazolt valóság, hogy a könyv *tanít, nevel és szórakoztat*. Sokoldalúan fejlesztő hatásai kiegészítik és elmélyítik az iskola nevelő munkáját. Az olvasás, az irodalom megfelelő felhasználása nélkül egyetlen alapvető nevelői célkitűzés sem valósítható meg, a tanulók nem juthatnak mély, élő és igaz ismeretekhez. Nem válhatnak művelt, hazájukat szerető, érte áldozatokra kész állampolgárokká. Utaltunk azokra a lélektani hatásokra is, amelyeket az olvasás eltiltása, és maga a tilalom kiválthat a tanulóban: a tanuló szembekerülhet nevelőjével, kerülő úton szerzi be olvasmányait, dacból még kevésbé tanul.

A kérdés megoldásának helyes módjait két pontban jelöltük meg. Ezek: a tanulóval való tervszerű *egyéni foglalkozás* tanítási órákon és órán kívül; — az

iskola és könyvtár szorosabb együttműködésének megszervezése.

A kérdés felvetése széleskörű visszhangot keltett olvasóink körében. Többen hozzá is szóltak. Valamennyien egyetértnek azzal az alapvető tétellel, hogy *még a rossz tanulót is engedjük olvasni*. A tilalom nem vezethet eredményre. Szabó Károly nagycseri népkönyvtárost erről személyes tapasztalatai győzték meg. Intézkedését (a tilalmat) közönnyel fogadták ifjú olvasói. Taktikát kellett változtatnia. Érdekes, szórakoztató könyvekkel látta el még a gyengébb tanulókat is. Az eredmény valóban örvendetesnek mondható: nemcsak a tanulmányi eredmény javult meg, de még a szülők közül is sokan olvasókká váltak.

A *meceknádasdi* ált. iskola nevelőtestületét is komolyan foglalkoztatta ez a kérdés. Nekik még a ponyvaolvasás megfékezésére is gondolniok kellett. A rossz tanulás és a vadnyugati fércirodalom ellen a szervezett könyvtári munkával léptek fel. Célul tűzték ki: minden tanulóval meg kell szeretetni az olvasást. Példásan kifejlesztették a könyvtár és iskola együttműködését. A szaktanárok jól ismerik a könyvtári állományát. Tanítás közben hivatkoznak azokra a művekre, amelyekből a gyermek kiegészítheti ismereteit. Aki felelés közben ír-